

DIN ISTORIA VIEȚII POLITICE ROMÂNEȘTI. REORGANIZAREA PARTIDULUI NAȚIONAL ȚĂRĂNESC ÎN EXIL

În istoria vieții politice românești, Partidul Național Țărănesc se detașează clar, prin traiectul său sinuos - chiar spectaculos, uneori - față de evoluția clasică a altor partide politice. Înființat în 1926, prin unirea Partidului Național Român din Transilvania, condus de Iuliu Maniu, cu Partidul Țărănesc al lui Ion Mihalache, P.N.Ț. a avut o lungă evoluție, reușind să depășească marea criză economică din 1929-1933, să găsească forme proprii de manifestare în timpul regimului comunist, atât în țară, cât și în afara ei, și să revină în fruntea țării, prin guvernarea 1996-2000. Este bizar că, deși a supraviețuit crizei mondiale, celui de-al Doilea Război Mondial și comunismului, P.N.Ț. a „reușit” performanța negativă de a-și disipa forțele în urma guvernării sale post-decembriste, care trebuia să-i întărească poziția și nicidecum să i-o slăbească. Să stea oare la baza acestui fapt dispariția autenticei clase țărănești și a idealurilor ei sau jocurile politice de culise care frământă, de douăzeci de ani încoace, România? Greu de spus!

Ce putem spune cu certitudine este faptul că P.N.Ț. a avut, permanent, în fruntea sa, atât înainte de 1947, cât și după 1989, oameni de mare valoare, precum fondatorii partidului în perioada interbelică sau pe Corneliu Coposu, după revenirea la democrație, personalități care au promovat mereu interesele naționale și care, într-o formă sau alta, au fost dați la o parte, la un moment dat. Acest paradox este cu atât mai evident cu cât Partidul Național Țărănesc a fost singurul partid politic românesc care a reușit performanța *de a-și continua existența și de a activa în exil, într-o formă organizată și bine încheată*. Or, articolul de față își propune să ia în discuție tocmai această perioadă, care a rămas, pentru mulți dintre noi, destul de puțin cunoscută, în care Partidul Național Țărănesc a fost singurul partid politic românesc - în afara celui comunist - care a reușit să se manifeste ca atare.

Se naște întrebarea, firească, de altfel, dacă partidele politice din exil au fost reprezentantele celor din țară, în condițiile în care marea

* Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc; e-mail: roxanne_albu@yahoo.com.

masă a refugiaților români a fost, permanent, frământată de divergențe și contradicții, iar organismele politice create au fost sortite eșecului, și, dacă au fost, care a fost valoarea acțiunilor lor? Social-democrații, grupați cei mai mulți în jurul lui Iancu Zissu, iar național-liberalii, conduși de Gheorghe Assan și Naum Gheorghe, nu au reușit să se organizeze sub forma unor partide politice autentice și aceasta, în primul rând, datorită numărului mic de membri aflați în exil.

Alta a fost însă situația în cazul Partidului Național Țărănesc, care număra circa 200 de reprezentanți aflați în exil - după unele estimări¹ -, iar, după rapoartele Securității, „aproximativ 700 de membrii, dispersați în străinătate, în special în America și Europa”².

Unii dintre fruntașii țărăniști se aflau în străinătate încă dinainte de 23 August 1944, fiind trimiși de șefii partidului cu diferite însărcinări. Astfel, Cornel Bianu fusese trimis la Londra de către Iuliu Maniu încă din 1941, pentru a-și crea legături folositoare în cazul victoriei Aliaților în cel de-al Doilea Război Mondial. Alți trimiși speciali în Anglia au mai fost Ștefan Nenițescu - care a condus Comunitatea Română - și Pavel Pavel, ultimul sosit însă după 23 August 1944 -, ambii cu însărcinări speciale legate de scoaterea României din război³.

Referindu-se la această etapă incipientă de constituirea a P.N.Ț.-ului în exil, Aurel Sergiu Marinescu atrăgea atenția că, în mod curios, Partidul Țărănesc din exil s-a coagulat în jurul unor foști diplomați români, ca Grigore Niculescu-Buzești, Alexandru Cretzianu și Constantin Vișoianu, care ori nu fuseseră niciodată membrii P.N.Ț., ori părăsiseră organizația încă dinainte de război. În schimb, afirma același autor, adevărații reprezentanți țărăniști - precum profesorul Augustin Popa -, care aveau și însărcinări speciale din partea conducerii din țară, au jucat un rol secundar în organizarea P.N.Ț.-ului în exil⁴.

Nu știm în ce măsură cei trei foști diplomați români s-au erijat în reprezentanții P.N.Ț.-ului în exil, dar știm, în mod cert, că strânsa lor colaborare a avut un substrat pecuniar, acela fiind utilizarea, după bunul lor plac, a fondului național din Elveția. Într-un articol dedicat acestei chestiuni⁵, am arătat că, deși fondul elvețian fusese creat cu un

¹ Ioan Calafeteanu, *Politică și exil (1946-1950)*, Din istoria exilului românesc, București, Ed. Enciclopedică, 2000, p. 45.

² Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, (în continuare A.C.N.S.A.S.), fond informativ S.R.I., dos. 184, f. 40.

³ Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. II, București, 2002, p. 111.

⁴ *Ibidem*, p. 116-117.

⁵ Delia Cornea, *Contribuții la cunoașterea chestiunii „Fondul elvețian” în lumina*

scop bine determinat - de a susține intelectualitatea românească de peste graniță în acțiunile ei -, acesta a fost folosit în mod discreționar de către troica Buzești-Cretzianu-Vișoianu, iar, după moartea lui Niculescu-Buzești, Alexandru Cretzianu a fost cel care a controlat în totalitate aceste resurse.

Cei câțiva lideri politici țărăniști s-au implicat, de la început, în acțiunea de susținere a cauzei naționale și de luptă împotriva comunismului instalat cu forța armelor în țară. O primă astfel de manifestare este constituirea unui grup de acțiune la Geneva, care avea ca scop apărarea intereselor țării în cadrul Conferinței de Pace de la Paris. Cum, la aceea dată, se afla instalat în țară guvernul comunist dr. Petru Groza, aservit intereselor Uniunii Sovietice, delegația română oficială, aflată sub conducerea ministrului de Externe, Gh. Tătărescu, primise un mandat clar delimitat pentru misiunea sa, fixat în cadrul ședinței din 9 august 1946 a Consiliului de Miniștri. În lumina acestui mandat, așa cum au relevat discuțiile purtate de delegația oficială la Paris, nu s-a pus în niciun fel problema reintegrării teritoriilor pierdute în urma ultimatumurilor sovietice din iunie 1940 și a Tratatului de la Craiova din același an⁶.

Totuși, în străinătate - la Geneva și, mai apoi, la Paris -, activa un număr restrâns de personalități românești, care au redactat și prezentat un original Memoriu, intitulat *România în fața Conferinței Păcii*, datat 29 iulie 1946⁷. Grupul de acțiune reunea mai mulți diplomați de carieră, precum Grigore Gafencu, Brutus Coste, Raul Bossy, Grigore Niculescu-Buzești, V.V. Tilea, Nicolae Petrescu-Comnen și Al. Cretzianu, dar și unii reprezentanți ai partidelor istorice din țară, precum George Răuț și Augustin Popa.

În hotărârea luată în urma unei ședințe desfășurate la Geneva, în zilele de 10-11 iulie 1946, se arată că: *„În urma îndemnurilor și a îndrumărilor primite de la fruntașii din țară”, apărători ai cauzei naționale, și dornici noi înșine să coordonăm străduințele pe care fiecare dintre noi le-a depus și le depune pentru această cauză, subsemnații, întruniți la Geneva la chemarea lui Gr. Gafencu, în zilele de 10 și 11 iulie 1946, am hotărât să strângem și mai mult legăturile dintre noi, formând numai decât un grup de acțiune pentru organizarea și îndrumarea activității românilor din afară, care împărtășesc credințele noastre. Organele permanente ale acestei organizări*

presei din exil și a documentelor Securității, în „Caietele INMER”, nr. 12, p. 6- 8.

⁶ Gh. Buzatu, *Cel dintâi „bilanț” al participării României la Conferința Păcii din 1946*, în „Dosarele istoriei”, IX, nr. 1 (89), 2004, p. 39- 40.

⁷ *România la Conferința de Pace de la Paris*, București, Regia Autonomă „Monitorul oficial”, 2007, p. 9- 10.

^{*} Iuliu Maniu, C. I. C. Brătianu și C. Titel-Petrescu.

vor fi desemnate în deplină înțelegere cu frunțașii din țară și la momentul stabilit de ei. (...) Dată fiind importanța și urgența Conferinței de Pace, am convenit să desfășurăm numaidecât la Paris o activitate cât mai intensă. În acest scop hotărâm să dăm tot sprijinul nostru lui Gr. Gafencu, care a fost desemnat să asigure la Paris apărarea intereselor românești”⁸.

Ulterior, în cursul anului 1948, unii diplomați români aflați în străinătate au înțeles că situația din țară devenise mult prea complicată ca să mai poată spera la o răsturnare din interior a guvernului comunist. De aceea, singurele acțiuni posibile trebuiau să vină din exterior. În acest sens, într-o scrisoare adresată lui Gr. Gafencu, generalul Rădescu aprecia că: „...în cazul când situația în Țară s-ar înrăutăți și partidele din opoziție n-ar mai fi în stare să activeze, să se porceadă la formarea unui comitet care să ia conducerea acțiunii în lupta împotriva guvernului impus Țării prin forță de către Soviete. După arestarea domnului Maniu, și în urma dizolvării Partidului Național Țărănesc, mi s-ar părea că situația a devenit astfel încât aducerea la îndeplinire a hotărârii de la Geneva nu mai poate suferi amânare. Aceasta fiind starea de lucruri, mi-aș îngădui, ca fiind cel mai în vârstă dintre semnatarii protocolului de la Geneva - și numai în această calitate - să fac următoarele sugestii: 1) Să se păsească de îndată la formarea comitetului; 2) În compunerea comitetului să intre toți semnatarii de la Geneva, urmând să fie cooptat și domnul Vintilă Brătianu, pentru ca și Partidul Liberal să aibă mai mulți reprezentanți (...)”⁹.

Acest Comitet, amintit de către generalul Rădescu, viitorul organism reprezentativ al românilor din exil, și-a găsit o primă formă de expresie în organizarea, în ianuarie 1948, a unui Comitet al Partidelor Politice din străinătate, la care conlucraseră atât liderii țărăniști, cât și reprezentanții Partidului Liberal și ai Partidului Social Democrat Independent, adică cele trei mari partide care colaboraseră la pregătirea actului de la 23 August 1944.

Anunțul oficial de constituire, făcut public în presa românească din exil, enunța rațiunea și principiile înființării unui astfel de organism: „Date fiind circumstanțele politice actuale, considerăm indispensabilă coordonarea acțiunii noastre politice pentru a asigura continuitatea juridică a statului român și continuitatea luptei pentru redobândirea independenței naționale și a libertăților democratice”¹⁰.

⁸ Hotărârea întâlnirii unor frunțași ai exilului românesc întruniți la Geneva, în zilele de 10-11 iulie 1946, în Ion Calafeteanu, *op. cit.*, p. 77-78.

⁹ Scrisoarea lui Nicolae Rădescu către Grigore Gafencu, în Ion Calafeteanu, *op. cit.*, p. 103-104.

¹⁰ „La Nation Roumaine”, nr. 5, 1 aug. 1948, p. 3; „Buletin de Informație pentru români din exil” (în continuare „B.I.R.E.”), nr. 22, aug. 1948, p. 6.

Actul de naștere al Consiliului Partidelor Democratice Române era semnat de Partidul Național Țărănesc, prin reprezentanții săi, Grigore Niculescu Buzești, Augustin Popa, Emil Ghilezan și Cornel Bianu; din partea Partidului Național Liberal semnau Mihail Fărcășanu și Vintilă Brătianu, iar Partidul Social Democrat Independent era reprezentat de Iancu Zissu¹¹.

Constituirea Consiliului Partidelor a reprezentat doar un prim pas în crearea unui alt organism, ce trebuia să reprezinte interesele tuturor românilor aflați în exil - Comitetul Național Român.

Una din concepțiile privitoare la rolul Comitetului era aceea ca noul organism să joace rolul de guvern în exil, considerându-se că guvernul comunist din țară, impus cu forța, nu putea fi reprezentativ. Cum funcțiile unui guvern în exil nu puteau fi decât politice, Comitetul urma să fie format din reprezentanți ai partidelor politice, proporțional cu forța lor politică din țară și cu numărul de membri aflați în țară și străinătate. Conform rezultatelor reale ale alegerilor din noiembrie 1946, P.N.Ț. obținuse cel mai bun procentaj de voturi, fapt ce, în viziunea liderilor țărăniști, ar fi dat întâietate acestui partid. Acest punct de vedere a fost însă combătut atât de Nicolae Rădescu, cât și de reprezentanții celorlalte două partide, considerându-se necesară cooptarea unor personalități marcante ale exilului românesc, fără vreo apartenență politică.

Deși constituirea și funcționarea Comitetului Național Român nu reprezintă subiectul prezentei lucrări, nu putem să nu aducem în discuție poziția manifestată de țărăniști în legătură cu rolul pe care partidul lor trebuia să-l joace în acest organism reprezentativ. Astfel, în procesul-verbal al celei de-a doua întâlniri ținută de frunțașii români la Hôtel Vouillemont (ianuarie 1948), țărănistul Horațiu Comănicu¹² susținea supremația partidelor în conducerea acțiunii politice și, în mod special, a P.N.Ț.-ului: „*Partidele sunt acelea ce reprezintă Țara. Printre partide, în primul rând este Partidul Național Țărănesc. 10.000 de frunțași național-țărăniști zac în închisori. E o datorie pentru noi de a răsplăti jertfa lor și în special aceea a domnului Maniu*”¹³.

Fiind cei mai numeroși în exil din rândul reprezentanților celor trei partide, țărăniștii considerau ca un fapt firesc ca P.N.Ț.-ul să aibă un rol preponderent în formarea și funcționarea Comitetului Național

¹¹ *Ibidem.*

¹² Inițial, Horațiu Comănicu a fost un membru de seamă al Mișcării Legionare, pentru ca, după 1944, să adere, împreună cu un număr restrâns de foști legionari, la Partidului Național Țărănesc.

¹³ *Proces-verbal al celei de a doua întâlniri de la Hôtel Vouillemont (17 ianuarie 1948), în Ioan Calafeteanu, op. cit., p. 129.*

Român, deși ideea de la care se pornise fusese aceea nu de a crea un organism subordonat partidelor, ci de a uni partidele în jurul unei acțiuni politice comune.

În realitate însă, așa cum sublinia istoricul Ioan Calafeteanu, chiar și Consiliul Partidelor Politice „s-a aflat de la început sub dominația Partidului Național Țărănesc, care îl va folosi pentru a-și impune un monopol al puterii în cadrul Comitetului Național Român, format la 6 aprilie 1949, sub președinția generalului Nicolae Rădescu”¹⁴.

Interesant este că, în paralel cu eforturile pentru crearea acestui nou organism, țărăniștii din exil și-au intensificat eforturile pentru a-și crea o organizație proprie, fapt ce demonstrează existența unei concepții bine conturate cu privire la rolul pe care urmau să-l joace în afara granițelor țării. Subscriind acțiunea politică idealului național, țărăniștii din exil formulau noile obiective generale ale partidului: „lupta împotriva comunismului; lupta pentru eliberarea țării; lupta pentru ajutorarea și salvarea celor din închisorile din țară”¹⁵, iar, ca obiective imediate, se preconizau: „acțiuni de prezentare a situației din țară; salvarea intereselor României; strângerea legăturilor cu factorii politici și economici din străinătate, pe care să se poată sprijini P.N.Ț. în viitor”¹⁶.

Cât privește poziția politică adoptată de către țărăniștii un articol, intitulat *Național-țărănistul în exil*¹⁷, sublinia ideea că, obișnuit să lupte „cu liberalii, apoi cu guvernele regimului Carol II, apoi cu legionarii, apoi cu Antonescu și, în final, cu comuniștii, partidul național țăărănesc a fost mereu în război”, mobilizarea lui permanentă reușind să șteargă o parte din disensiunile existente între membrii lui și să accentueze spiritul partizan. Din păcate, în această continuă luptă, adversarul devenise „un scop în sine”, iar atitudinea țărăniștilor, permanent mefiantă, suspicioasă și combativă, ridica o piedică în realizarea unei apropieri față de alte forțe politice. Ori, tocmai această „izolare” a țărăniștilor era considerată extrem de dăunătoare, afectând „profund procesul de negocieri din cadrul exilului românesc pentru crearea Comitetului Național Român”¹⁸.

În date concrete, anevoiosul proces de refacere a P.N.Ț.-ului din exil a început cândva în toamna anului 1947, desfășurându-se în jurul unor personalități, printre care Grigore Niculescu-Buzești și A. Popa. Deși Niculescu-Buzești părăsise partidul încă din 1938, se pare, totuși, că primise o împuternicire specială de la Iuliu Maniu și de la ceilalți

¹⁴ *Ibidem*, p. 66.

¹⁵ A.C.N.S.A.S., fond documentar S.R.I., dos. 184, f. 20.

¹⁶ *Loc. cit.*

¹⁷ „B.I.R.E.”, III, nr. 30, 6 sep. 1950, p. 9-10.

¹⁸ Ion Calafeteanu, *op. cit.*, p. 47.

doi șefi de partide istorice de a reprezenta în exil P.N.Ț.-ul și pe președintele său, fapt ce - arăta Sergiu Marinescu¹⁹ - a produs amărăciune în rândurile emigrației din Geneva și Paris.

Este foarte probabil ca această împuternicire să fi fost dată lui Niculescu-Buzești în strânsă legătură cu acțiunea de scoatere a României din război, în preajma actului de la 23 August 1944. Oricum, ulterior acestui moment, în vara anului 1945, profesorul Augustin Popa părăsea România, fiind mandatat oficial să reprezinte P.N.Ț.-ul în străinătate, printr-un act redactat și semnat de Iuliu Maniu și contrasemnat de Corneliu Coposu, în calitate de secretar. Actul de împuternicire, redactat în engleză și franceză, îl desemna pe profesorul Popa ca „reprezentantul nostru și cea mai de încredere persoană”²⁰. Dacă ar fi să interpretăm *ad literam* sintagma „cea mai de încredere persoană”, ar rezulta că și alte persoane primiseră astfel de împuterniciri, dar nu se dovediseră a fi de încredere în misiunea ce le fusese încredințată.

Grigore Niculescu-Buzești apare menționat într-un articol din „B.I.R.E.” ca reprezentant al P.N.Ț.-ului în exil și în cadrul unui Congres al Partidelor Agrariene din Estul Europei, ținut la Washington, care urmărea strângerea „reprezentanților din exil a tuturor partidelor de opoziție din aceste țări și unirea într-un front comun, democratic internațional”²¹. În cadrul aceluiași articol, se specifica faptul că Partidul Țărănist Român era reprezentat la acest congres de domnul Gr. Niculescu-Buzești, și nu de Augustin Popa, cum ar fi fost firesc.

¹⁹ Aurel Sergiu Marinescu, *op.cit.*, p. 112. Reproducem, în continuare, textul scrisorii de împuternicire: „Iubite domnule Buzești, Am fost bucuros să aflu că, plecând din țară, sunteți gata a duce mai departe lupta pentru cauza națională pe care ați servit-o cu atâta strălucire și în mod atât de hotărâtor cu prilejul pregătirii și realizării actului de la 23 August 1944, ca și de atunci încoace. În tot acest timp, mi-ați fost cel mai apropiat colaborator în domeniul politicii externe. Sunteți astfel în măsură a cunoaște în întregime ideile ce animă acțiunea politică pe care o conduc. Situațiunea internă ca și problemele ce frământă astăzi țara vă sunt de asemenea prea bine cunoscute prin experiența nemijlocită ce aveți în această privință. În aceste condițiuni, socotesc nimerit să vă rog a mă reprezenta în străinătate în orice împrejurare și a decide în numele meu, atunci când nu va mai fi posibil a-mi referi în prealabil, în cadrul acțiunii desfășurate, potrivit instrucțiunilor ce am dat domnului Alexandru Cretzianu, de prietenii noștri aflați peste hotare. Convins că, în îndeplinirea acestui mandat veți avea colaborarea solidară a tuturor compatrioților noștri care înțeleg să apere în fața opiniei internaționale independența și interesele vitale ale României, vă rog să primiți, iubite domnule Buzești, încredințarea simțămintelor mele de înaltă și afectuoasă prețuire. Iuliu Maniu”.

²⁰ *Ibidem*, p. 116-117 și facsimil. Pentru o mai bună înțelegere, reproducem întregul fragmentul în limba engleză: „Mr. Augustin Popa, University Professor, a member of the central Committee of the National Peasant Party, is designated by us our representative and most reliable person”.

²¹ „B.I.R.E.”, I, nr. 16, 25 mai 1948, p. 2.

Ulterior însă, așa cum aflăm tot din unele informații prezentate în același periodic, a participat la actele Congresului și Emil Ghilezan, sosit de curând din țară și care cunoștea, într-o mai mare măsură, „starea de spirit a țăranilor români și, în același timp, orientarea liderilor din partidul lor politic”²².

Împuternicirea dată de cei trei lideri politici de la București lui Gr. Niculescu-Buzești a stârnit însă numeroase tensiuni în rândul refugiaților, deoarece unii dintre ei se considerau nedreptățiți, coborâți în statutul lor politic, iar alții au interpretat acest act ca o încercare de a fi înlăturați de la conducerea acțiunii politice. Pentru a evita escaladarea acestor tensiuni, Iuliu Maniu a adresat trei scrisori unor personalități marcante aflate în exil, respectiv Grigore Gafencu, Alexandru Cretzianu și Constantin Vișoianu, care participaseră și la Grupul de Acțiune constituit la Geneva. Aceste scrisori, semnate și de către C.I.C. Brătianu și C. Titel-Petrescu, nu erau împuterniciri propriu-zise, ci exprimau încrederea manifestată de către liderii politici de la București în acțiunile celor trei oameni politici: „Știu (...) prea bine cât de mult se acordă ideile noastre politice, precum și câtă iubire de Țară și ce înaltă competență puneți în serviciul luptei noastre comune, pentru cauza națională. Țin de aceea să vă reînnoiesc întreaga mea încredere în acțiunea atât de necesară pe care sunt sigur că o veți desfășura, în unirea cu toți ceilalți prieteni ai noștri din străinătate”²³.

Scrisorile și-au atins scopul doar într-o mică măsură, în rândul fruntașilor exilați continuând să se manifeste numeroase susceptibilități și nemulțumiri. De aceea, la un moment dat, s-a plănuțit, în țară, trimiterea unor personalități politice marcante, care trebuiau să preia conducerea acțiunii politice a exilului românesc. Este vorba, în fapt, despre pregătirea scoaterii clandestine din țară a unuia dintre fondatorii partidului, Ion Mihalache, acțiune care s-a dovedit a fi o teribilă capcană întinsă de către comuniști.²⁴ Arestarea lui Ion Mihalache și a altor țărâniști la aerodromul de la Tămădău a pus capăt însă acestui proiect, lăsând pe mai departe teren liber luptei de orgolii pentru șefia P.N.Ț.-ului, dar, mai ales, pentru șefia Comitetului Național Român.

Trecându-se la organizarea structurilor interne de partid, s-a ales Delegația Permanentă și Comitetul Central Executiv, format din: „Popa

²² *Ibidem*, I, nr. 17, 3 iun. 1948, p. 4.

²³ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, p. 320.

²⁴ Despre înscenarea de la Tămădău, căreia i-au căzut victime mai mulți țărâniști de frunte, a se vedea însemnările unuia dintre participanți, N. Carandino, *Noapți albe și zile negre. Memorii*, București, Editura Eminescu, 1992, p. 291-296.

Augustin, Veniamin Virgil, Boilă Romulus, Bianu Cornel, Aron Radovan, Cantemir, Manuilă Sabin, Bunescu Alexandru, Răutu George, Crihan Anton, Teodorescu Jean-Făget, Ghilezan Emil, Serdici Gheorghe (fiul lui Serdici Vasile) și Bianu Eugen (mort în 1950)²⁵. Componenta forurilor conducătoare apare precizată într-unul dintre rapoartele ulterioare ale Securității, unde se fac următoarele precizări: „Președintele Partidului este Augustin Popa, membru al C.N.R. de la New York, unde și locuiește, și care, împreună cu Virgil Veniamin și Boilă Romulus, ambii domiciliați la Paris, dirijează întreaga activitate a P.N.Ț.-ului. Secretar este Romulus Boilă.

În Franța se găsește grupul P.N.Ț. cel mai considerabil ca număr, cât și ca figuri reprezentative. Între aceștia sunt: Virgil Veniamin - Profesor universitar, reprezentantul în Franța al C.N.R.-ului de la New York; Romulus Boilă - Secretarul partidului și directorul ziarului <<Nation Roumaine>>; Ion Cantemir; Eugen Bianu; Popa Aron; Gheorghe Ciorănescu - Secretar al <<Fundațiilor regale Carol I>>; Petre Manolescu - Avocat, secretar al particular al lui Veniamin; Ștefănescu Serdaru; Gh. Popescu-Botoșani etc.”²⁶.

Anevoiosul proces de organizare al Partidului Național Țărănesc din exil pare să se fi încheiat în luna august 1950, când Comitetul Central Executiv al Partidului a adoptat în ședință plenară Regulamentul de funcționare al Partidului Național Țărănesc în exil, din al cărui text aflăm că: „Organizația din exil a P.N.Ț. împlinește funcțiunea de reprezentare politică a partidului din țară, prin organul său de conducere, Comitetul Central Executiv din exil. Comitetul Central Executiv al P.N.Ț. în exil este alcătuit din acei membrii aflători în refugiu, care dețin în Organizația partidului din țară calitățile ce-l îndreptățesc, conform Statutelor partidului. Reprezentarea politică a partidului și întreaga sa acțiune în străinătate se întemeiază pe doctrina și programul partidului din țară, în cadrul Statutelor sale”²⁷.

Analizând textul Regulamentului, trebuie remarcat faptul că P.N.Ț.-ul din exil a fost înființat și văzut ca o organizație a marelui Partid Național Țărănesc și nu ca un alt partid nou înființat. Prin prevederile Regulamentului se perpetua, practic, organizarea din țară, extinsă însă la lumea exilului, pentru că noua organizație avea numeroase filiale atât în Europa, cât și în America. Cu alte cuvinte, Partidul Național Țărănesc reușea, la aceea dată, un fapt nemaiîntâlnit în viața politică românească - să treacă, de la statutul de partid cu organizare națională, la unul cu organizare internațională.

²⁵ A.C.N.S.A.S., fond documentar S.R.I., dos. 184, f. 19.

²⁶ Loc. cit., fond documentar SIE, dos. 106, f. 40-41.

²⁷ A. S. Marinescu, op. cit, p. 120, 303 (facsimil).

Respectând întocmai doctrina și programul partidului din țară, PNȚ-ul din exil se dorea a fi „*un instrument politic în acțiunea de eliberare națională și de realizare a condițiilor preliminare necesare restaurării în țară a unui regim real democratic, conform principiilor constituționale. (...) Ca mijloace de acțiune, partidul va desfășura propagandă, asistență, studii, relații externe, politice și culturale și orice alt mijloc sau câmp de acțiune pe care Comitetul Central Executiv îl va socoti potrivit. (...) Prezentul Regulament crează și determină condițiile vieții de partid în străinătate; el are caracter provizoriu și este valabil numai până la organizarea țării, neputând împieta cu nimic asupra organizării statuare a partidului din țară*”²⁸.

În continuare, Regulamentul de organizare definea calitatea de membru al Partidului Național-Țărănesc în exil, drepturile și obligațiile ce decurgeau din această calitate, ca și conducerea fiecărei filiale. Se prevedea ca, anual, să aibă loc Adunări Generale ale membrilor din fiecare țară, iar Delegații C.C.E. aveau obligația să alcătuiască, periodic, dări de seamă privind activitatea fiecărei Secțiuni în parte.

Interesant este că în rândurile Comitetului Central Executiv intrau, pe lângă membrii importanți ai Partidului aflați în exil (foști miniștri, subsecretari de stat, foști parlamentari sau președinți de organizații județene) și membrii Comitetului Central din țară, în frunte chiar cu Maniu și Mihalache, care se aflau, la aceea dată, în închisorile comuniste. Dincolo de a fi o simplă prevedere, această mențiune trăda încercarea de a legitima existența partidului în exil, ca și noua sa conducere. Competențele și atribuțiile acestui Comitet de conducere erau, evident, modificate în funcție de noile realități existente, cea mai importantă fiind însă aceea de a dirija „*acțiunea partidului în refugiu pe liniile ideologice și programatice din țară, având ca prim scop eliberarea țării*”²⁹.

Fondurile partidului se strângeau, conform Regulamentului, din cotizațiile minime lunare ale membrilor săi, dar, în mod real, banii proveneau din donațiile primite de la bancherul Max Auschnit, de la Georgescu Valeriu (Rica) și din fondul de șase milioane franci elvețieni, aflat în administrarea lui Alexandru Cretzianu³⁰.

Numeroase date concrete despre acest moment de început al Partidului Național Țărănesc din exil ne parvin, în mod paradoxal, de

²⁸ *Ibidem*, p. 121.

²⁹ *Ibidem*, p. 122-123.

³⁰ A.C.N.S.A.S., fond informativ SIE, dos. 184, f. 19-20; a se vedea și Adrian Niculescu, *Un martor al istoriei. Emil Ghilezan de vorbă cu Adrian Niculescu*, București, Editura All, 1998, p. 191-199.

la Securitatea română, care strângea, cu sânguință, informații despre refugiații români. În mai multe rapoarte, Parisul este desemnat ca centru de grupare al țărăniștilor, influența lor în viața socială și culturală a exilului românesc fiind pusă în strânsă corelație cu funcționarea unor organizații, precum: Asociația ziariștilor români, Tinerimea intelectuală, Centrul Român de Studii, Asociația culturală „Simion Bărnuțiu”, Asociația avocaților români din străinătate și Fundația Universitară „Carol I”³¹.

Cel puțin până în 1950, centrul de greutate al Partidului Național Țărănesc a fost la Paris, acolo unde se aflau figuri țărăniște reprezentative, precum profesorul Virgil Veniamin, Romulus Boilă, Gh. Popescu-Botoșani, George Ciorănescu ș.a. Odată cu crearea Comitetului Național Român, în care țărăniști au încercat să-și impună influența în dauna liberalilor și social-independenților³², factorii de conducere ai partidului s-au apropiat tot mai mult de lumea politică americană, deoarece se considera că bătrânul continent european nu mai avea resursele necesare unei posibile acțiuni de anvergură pentru eliberarea statelor subjugate de sovietici.

Poate și acest fapt a determinat apariția unor fracțiuni în rândul vechilor membri P.N.Ț., unii din ei încercând să păstreze linia tradițională a Partidului, în vreme ce conducerea, reprezentată de Augustin Popa, a tins către o apropiere de „gruparea foștilor diplomați” Alexandru Cretianu și Constatin Vișoianu, deținătorii fondului național. Despre aceste lupte de culise aflăm unele informații dintr-un raport al Securității, în care se arată că exista o grupare a „nemulțumiților”, formată din Emil Ghilezan, Manuilă Sabin, Alexandru Bunescu, Anton Crihan, G. Răutu, Camil Manuilă, Horațiu Comănicu și Ion Iliu, care doreau o reîmpărțire a funcțiilor atribuite lor în sânul Comitetului. În cadrul acestor dispute, fracțiunea lui Augustin Popa a reușit „să pună mâna pe conducerea P.N.Ț.” și „în 1949, a inițiat reorganizare P.N.Ț. (rămasă însă pe hârtie), pentru a exclude din partid pe cei care nu-i conveneau lui, ca de exemplu Camil Manuilă, Alexandru Bunescu, Răutu Gheorghe”³³.

Apropierea lui Augustin Popa de troica Buzești-Vișoianu-Crețianu a creat nemulțumiri în rândul unor membri ai Partidului, activitatea sa fiind caracterizată în următoarea manieră: „Lăsat în mâinile debile ale lui

³¹ Loc. cit., dos. 214, f. 41.

³² Un astfel de caz a fost cel al diplomatului Viorel Virgil Tilea, care, deși se bucura de o mare simpatie în cercurile diplomatice britanice, a fost exclus din alcătuirea Comitetului Național, datorită „opoziției făcute de reprezentanții național-țărăniști din Statele Unite”, vezi „B.I.R.E.”, II, nr. 8, 30 apr. 1949.

³³ A.C.N.S.A.S., fond informativ SRI, dos. 184, f. 22.

Augustin Popa (se referă la P.N.Ț. - n.n.), acesta n-a știut să facă altceva cu el decât să-l închirieze lui Vișoianu, în schimbul unei pensii frumoșele. Augustin Popa preferă să joace rolul unui șef de cabinet al Excelenței sale"³⁴.

Linia politică asumată de profesorul Popa a determinat însă grave rupturi la nivelul conducerii partidului, la începutul anilor '60 impunându-se o nouă grupare, avându-i în frunte pe G. Serdici și Nicolae Penescu. Acesta din urmă, în calitatea sa de ultim secretar general al Partidului Național Țărănesc din țară, a încercat să preia conducerea Partidului și, în condițiile falimentului moral al Comitetului Național Român de la Washington, a propus crearea unui nou for reprezentativ în exil, acțiune concretizată, mulți ani mai târziu, prin nașterea Consiliului Național Român de la Paris.

Anii '60 au însemnat însă și diluarea acțiunii politice a Partidul Național Țărănesc din exil care, odată cu stingerea din viață a celor mai mulți membrii din vechea gardă țărănistă, a încetat să mai fie principalul factor de coalizare a acțiunii românești anticomuniste.

ASPECTS OF THE HISTORY OF ROMANIAN POLITICAL LIFE. RE-ORGANIZATION OF THE NATIONAL PEASANT PARTY IN EXILE Abstract

The Romanian exile issue was for a long time taboo for contemporary historiography. The steps that were made in recent years as well as the achievement of an institutional framework that allows the study of the exile archives managed to recover various episodes and aspects of this ample historic phenomenon generated by the transition of our country to totalitarianism.

After the August 23rd 1944 Act, a series of Romanian political and diplomatic personalities left the country and formed what was to be called "Romanian resistance movement of emigration". An important role in this was played by the members of the historical parties refugees across the border and especially the members of the National Peasant Party that were able in January 1948 to establish the Council of the Romanian Democratic Parties, which preceded the Romanian National Committee from U.S.A.

Despite its limited material resources and the fact that its members were spread over two continents, the National Peasant Party was the only party from exile that had a coherent organization similar to the

³⁴ *Loc. cit.*

one from the country to ensure continuity of the anti-communist policy initiated by the leaders Iuliu Maniu and Ion Mihalache.

The present article attempts therefore to reconstruct the evolution of this Romanian Party in exile, its role in the coagulation of the democratic forces from abroad and especially in the establishment of a representative Romanian government in the exile.

Keywords: National Peasant Party, exile, Green International, Romanian National Committee, Council of the Romanian Democratic Parties.